

ברכות ראשונות

מושג תוכן
ברכות

קבוצת 'ברכות הנהנין' הנאמרות לפני אכילת כל אוכל, בכל כמות, למעט מאכל שאינו ראוי למאכל אדם.

להלן הברכות הראשונות:

כל ברכה מתחילה בנוסח: "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם" – ולאחר מכן נוסח הברכה:

○ 'המוציא לחם מן הארץ' – על לחם העשוי מחמשת מיני דגן.

○ 'בורא מיני מזונות' – על מאכלים העשויים חמשת מיני דגן ואינם נחשבים 'לחם'.

○ 'בורא פרי הגפן' – על יין או מיץ ענבים.

○ 'בורא פרי העץ' – על פירות הגדלים בעץ.

○ 'בורא פרי האדמה' – על עשבים, ירקות וכל פרי האדמה.

○ 'שהכל נהיה בדברו' – על שאר הדברים שאין גידולם מהארץ, ועל מקרים של ספק בברכות.

ספק ברכות להקל

מושג תוכן
ברכות

הברכות שאנו מברכים תוקנו על ידי חכמים. כאשר יש ספק בברכה – יש "לְהַקֵּל", כי הכלל ההלכתי אומר "סֵפֶק דְּרַבָּנָן לְקֻלָּא" (כאשר יש ספק במצוות דרבנן – מְקֻלִּים ולא מְחֻמְרִים). הבעיה ההלכתית כאשר אומרים ברכה מיותרת – עוברים על איסור של הזכרת שם ה' לבטלה. זהו איסור. ראו ערך "ברכה לבטלה"

המקרים שבהם מְקֻלִּים בברכות:

– אדם שאינו יודע או אינו זוכר אם בירך ברכה ראשונה – לא יברך שוב.

– כשיש ספק הלכתי אמיתי (לא מחוסר ידע...) כיצד צריך לברך, אסור "לְהַחְמִיר" ולברך את שתי הברכות שלגביהן יש את הספק, אלא חייבים "לְהַקֵּל" ולברך רק ברכה אחת – כוללת יותר וכד'.
– כשעשו טעות מסוימת בברכה ראשונה, בדרך כלל, אסור "לְהַחְמִיר" ולברך שוב מחדש, אלא חייבים "לְהַקֵּל" ולהסתפק בברכה שכבר ברכו. (ראו דינים טעות בברכות).

הִיָּתָה דַּעְתּוֹ / לֹא הִיָּתָה דַּעְתּוֹ

מושג בסיס
נסיבות בקיום
המצווה

בְּאִנְשׁ אָדָם עוֹשֶׂה פְּעֻלָּה
מִתְחַשְּׁבִים מָה הִיָּתָה דַּעְתּוֹ בְּשַׁעַת
הַפְּעֻלָּה.

לְדַגְמָה: אִם מְבָרֵךְ עַל מֵאֵכֶל,
וְהַמֵּאֵכֶל נָפַל וְנִמָּאֵס מֵאֲכִילָה, הוּא
לֹא צָרִיךְ לְבָרֵךְ שֵׁנִית עַל מֵאֵכֶל
אַחֵר – אִם בְּשַׁעַת שְׁבִירָה – הִתְבַּוֵּן
לֶאֱכֹל עוֹד מֵהַמֵּאֵכֶל.

הַפְּסֵק (הַפְּסִיק)

מושג בסיס
נסיבות בקיום
המצווה

בְּאִשֶּׁר בְּאַמְצַע קִיּוֹם מְצֻה פּוֹנִים
לַעֲסֹק בְּדָבָר אַחֵר שְׁאִינוֹ קָשׁוּר
לַמְצֻה – אוֹ שְׁעוֹשִׂים הַפְּסָקָה
אַרְכָּה בְּזִמְנוֹ קִיּוּמָהּ – זֶהוּ 'הַפְּסִיק'.
יֵשׁ מְצֻוֹת שְׁאֲסוּר לְהַפְּסִיק
בְּאַמְצַע קִיּוּמָן.
לְדַגְמָה: בְּאִשֶּׁר מְבָרְכִים יֵשׁ לֶאֱכֹל
מִיד אֶת הַמֶּאֱכֹל.

בְּדִיעָבַד – לְכַתְּחֵלָה

מושג בסיס
דרגות בקיום
המצווה

‘בְּדִיעָבַד’ מְלָה בְּאַרְמִית שֶׁתְּרַגְּמָה הוּא:
 ‘אִם עָשָׂה’. בְּדֶרֶךְ כָּל מוֹפִיעַ בְּטוֹי זֶה
 בְּאִשּׁוֹר נַעֲשֶׂה דָבָר שֶׁלֹּא כְּפִי דְרִישׁוֹת
 הַהֲלָכָה הַמְּקוֹרִיּוֹת – וְאִז מוֹרָה לָנוּ
 הַהֲלָכָה מָה עָלֵינוּ לַעֲשׂוֹת כָּעֵת. מְלָה זֹו
 מְנַגֶּדֶת לַמְּלָה ‘לְכַתְּחֵלָה’ – כִּיצַד רְאוּי
 הִיָּה לְנֶהֱג.

לְדַגְמָה: לְכַתְּחֵלָה יֵשׁ לְבָרֵךְ אֶת הַבְּרָכָה
 הַמִּתְאַיְמָה לְכָל מֵאָכֵל. בְּדִיעָבַד, אִם בָּרַךְ
 שֶׁהַכֹּל – נִחָשֵׁב לוֹ שֶׁבָּרַךְ.

סַפֵּק

מושג בסיס
נסיבות בקיום
המצווה

1. בַּאֲשֶׁר הִהְלָכָה לֹא הִגִּיעָה לְהַכְרָעָה
בְּרוּרָה.

לְדַגְמָה: יֵשׁ סַפֵּק לְגִבִּי בְּרִכַּתּוֹ שֶׁל הָאָרֶז.
לִכּוֹן יֵרָא שָׁמַיִם יֹאכֵל אָרֶז בְּסֵעוּדָה שְׁיֵשׁ
בָּה פֶת.

2. בַּאֲשֶׁר מְקַיֵּם הַמִּצְוָה לֹא בְטוּחַ אִם
קַיִם אֶת הַמִּצְוָה.

לְדַגְמָה: לְאָדָם יֵשׁ סַפֵּק אִם סָפַר סְפִירַת
הָעֶמֶר.